

ПОМИЛКИ ТЛУМАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН (СТУДЕНТИ ЗВИНУВАЧУЮТЬ ІНТЕРНЕТ)

Шаповалова О.В.,

*завідувачка кафедри господарського права ШНУ ім. В. Даля, д.ю.н., професор
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8813-3849>*

Удовенко А.С.,

*старший викладач кафедри господарського права ШНУ ім. В. Даля
<https://orcid.org/0000-0003-1078-7719>*

Анотація: У статті йдеться про потребу формування об'єктивних поглядів студентів на розуміння їх конституційних прав як громадян України. Освітній процес стикається з низкою питань, зокрема з вільним доступом до неякісної інтернет-інформації. На практичних заняттях поза увагою студентів залишається низка законів, за сукупністю з якими, потрібно здійснювати тлумачення норм права. Метою статті є зосередження уваги на актуальних методичних проблемах навчання студентів самостійному тлумаченню норм права замість пошуку готової відповіді у пошукових системах Інтернету.

Зроблено акцент на пошуку сучасних інструментів виконання викладачем завдання формування навичок аналітично-практичного мислення у студентів, яке сприяє належному тлумаченню ними конституційних прав не лише при вивченні правових дисциплін, але й у повсякденному житті.

Ключові слова: правознавство, освіта, студенти, конституційні права, умови воєнного стану, тлумачення норм права, навички аналітично-практичного мислення.

На території України йде повномасштабна війна, через яку продовжується воєнний стан. Війна і її негативні наслідки негативно впливають на життя кожного українця, в тому числі шляхом зменшення гарантій реалізації майнових, трудових, освітніх та інших конституційних прав.

Під час проведення занять за курсом «Правознавство» було виявлено неправильне тлумачення студентами норм щодо конституційних прав. Поширеною практикою є залишення поза увагою обмежень реалізації конституційних прав у зв'язку з умовами воєнного стану в Україні при вивченні загальних положення конституційного права.

Метою заняття визначено поглиблення і закріплення теоретичних знань щодо загальних положень конституційного права України. Поруч із навчанням вмінь здобувачів вищої освіти складати доповіді й виступати з ними, звертаємо увагу на потребу формування в них навичок аналітично-практичного мислення.

Насамперед студенти не звертають увагу, на те що деякі конституційні права і свободи передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 [1] можуть обмежуватись на період воєнного стану, а також не розуміють в чому саме полягають ці обмеження. Для подолання такої помилки їм рекомендовано вивчити норми Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та проаналізувати, які зміни знадобилося внести та до деяких законів України, щоб реалізувати приписи вищезазначеного Закону України.

Дія норм законодавства про працю в умовах воєнного стану регламентується спеціальним законодавством, який визначає особливості сприйняття конституційного права на працю. Наприклад, ч.2 ст.1 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачено, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина передбачених статтями 43, 44 Конституції України [3].

За ч.3 ст.8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» серед заходів правового режиму воєнного стану передбачено право використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю.

На жаль студенти не приділяють належної уваги нормам Закону «Про правовий режим воєнного стану», або взагалі ігнорують його, коли здійснюють пошук в Інтернеті готової відповіді замість здійснення тлумачення *норм права*.

При тому, що Інтернет джерела забезпечують усім користувачам вільний доступ до величезної кількості інформації, але не вся інформація, яку студенти знаходять за допомогою інтернету є актуальною та вірною. Більшість джерел, якими студенти користуються при підготовці до практичних занять є застарілими, або такими, що не розкривають повністю ключові питання (без посилань на закони та інші нормативно-правові акти).

Тлумачення норм права – це типовий прояв інтелектуальної діяльності щодо системного розкриття смислового змісту правових норм. Пошукова діяльність не є заміником та не є тотожною системно розкриттю смислового змісту норми.

Слід звернути вашу увагу на найпоширеніші помилки, що пов'язані з невірним тлумаченням конституційних прав.

Стаття 33. Конституції України передбачає кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом [1].

На жаль не всі розуміють сутність обмежень, які накладаються на приписи щодо прав та свобод. Стосовно ст. 33 Конституції України це є обмеження в пересуванні шляхом введення коменданської години, обов'язкове проходження блокпостів та неможливість виїзду за межі України. Як показує практика, студенти вкачують лише закриті кордони, як єдине обмеження ст. 33 Конституції України.

Стаття 38. Конституції України закріплює право громадян брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування[1]. Знову таки, студенти не беруть до уваги Закон України «Про правовий режим воєнного стану» через що невірно тлумачать ст. 38 Конституції України, вважаючи що забороняється лише проведення референдумів та виборів до Верховної Ради.

Стаття 41 Конституції України проголосила, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [1]. Необізнаність студентів у правовому полі також викликає невірне тлумачення даної норми. А саме нерозуміння того, що під час воєнного стану приватне майно може бути відчужене на користь держави. Навіть коли студенти можуть пояснити сутність даного обмеження, вони не беруть до уваги закон «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» в якому прописані способи та вимоги відчуження. Тому залишення поза увагою вищевказаного положення може привести до формування великого пробілу у знаннях.

Вважаємо, як протидію таким помилкам тлумачення студентам доцільно працювати над підготовкою презентації на тему «Відчуження майна під час війни». Досвід обговорення таких презентацій вже напрацьовано у 2022-2023 навчальному році. Причому, студенти враховують, що Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» оперує двома основними поняттями, а саме – «примусове відчуження майна» та «вилучення майна». Але, як показав досвід, популярним для презентації стало детальне прояснення першої категорії. Саме її оберігають для конкретизації порядку позбавлення власника права власності на майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, та яке переходить у власність держави для використання в умовах воєнного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості.

За статтею 43 Конституції України використання примусової праці забороняється. Водночас не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан [1].

Невірне тлумачення даної норми полягає в нерозумінні того, що кожна працездатна особа може бути притягнена до суспільно корисних робіт. Також треба звертати увагу студентів на підзаконні акти. В даному випадку на постанову КМУ про «Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану».

Висновки. Через вільний доступ до неякісної або застарілої інформації в інтернеті студенти невірно тлумачать свої конституційні права, посиляючись на застарілі джерела ще до воєнного стану, не беручи до уваги реалії сьогодення. Що спричиняє викривлення їх погляду на свої права, ігноруючи реалії війни та військового стану.

Формування навичок аналітично-практичного мислення у студентів сприяє належному тлумаченню ними конституційних прав не лише при вивченні дисципліни «Правознавство», інших правових курсів, але й у повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
4. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в

умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 № 4765-VI[Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T124765>

Annotation: The article deals with the need to form objective views of students on understanding their constitutional rights as citizens of Ukraine. The educational process faces a number of issues, including free access to low-quality Internet information. In practical classes, a number of laws remain out of the students' attention, based on the totality of which, it is necessary to interpret the norms of law.

The purpose of the article is to focus attention on actual methodological problems of teaching students to independently interpret legal norms instead of searching for a ready-made answer in Internet search engines. Emphasis is placed on the search for modern tools for the teacher's performance of the task of forming students' analytical and practical thinking skills, which contributes to their proper interpretation of constitutional rights not only when studying legal disciplines, but also in everyday life.

Key words: jurisprudence, education, students, constitutional rights, martial law conditions, interpretation of legal norms, analytical and practical thinking skills.